

**ผลของสารละลาย อุณหภูมิ และความหนาแน่นที่เหมาะสม
ในการเก็บรักษาหนอนแดงมีชีวิต**

**Effects of suitable solutions, temperatures, and densities
on Chironomid larvae, *Chironomus* sp., preservation**

นพดล สัมเกลี้ยง¹ ประจวบ ฉายบุ² เกรียงศักดิ์ เม่งอำพัน³ สุฤทธิ สมบูรณ์ชัย⁴ และ จงกล พรมยะ⁵

¹ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาเทคโนโลยีการประมง คณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

³ รองศาสตราจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

⁴ นักวิชาการเกษตรประจำคณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

⁵ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตราการรอดตายของหนอนแดงที่เก็บรักษาในสารละลายต่างชนิดกัน และศึกษาผลของความหนาแน่น และอุณหภูมิที่เหมาะสมในการเก็บรักษาหนอนแดง การทดลองที่ 1 หนอนแดงที่เก็บรักษาในน้ำกลั่น, HBSS, Ca-F HBSS, สารละลายกลูโคส 2% และน้ำเกลือ 0.9% พบว่าอัตราการรอดตายเฉลี่ย ที่อุณหภูมิ 12 °C ความหนาแน่น 20 ตัว/มล. นาน 10 วัน เท่ากับ 16.3 ± 3.21, 22 ± 2.00, 28.3 ± 6.80, 55.3 ± 6.92 และ 12 ± 1.73% ตามลำดับ ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P < 0.05) โดยหนอนแดงที่เก็บรักษาในสารละลายกลูโคส 2% มีอัตราการรอดตายสูงสุด และการทดลองที่ 2 เก็บรักษาหนอนแดงในสารละลายกลูโคส 2% ที่อุณหภูมิแตกต่างกันคือ 4, 12 และ 27 °C พบว่าที่อุณหภูมิ 12 °C ในวันที่ 6 อัตราความหนาแน่นที่ 20, 40, 60 และ 80 ตัว/มล. มีอัตราการรอดตายเฉลี่ย 90 ± 3.61, 71.50 ± 1.50, 16.09 ± 0.70 และ 10.41 ± 1.04% ตามลำดับ ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P < 0.05) ดังนั้นควรเก็บรักษาหนอนแดงที่เหมาะสมคือ ใช้สารละลายกลูโคส 2% เก็บที่อุณหภูมิ 12 °C ความหนาแน่น 20 ตัว/มล. นานที่สุด 6 วัน

คำสำคัญ : หนอนแดง, การเก็บรักษา, สารละลาย

Abstract

The objectives of this study were to determine the survival rate of Chironomid larvae *Chironomus* sp. in various preservative solutions. The effects of density and the optimal temperature for *Chironomus* sp. preservation were also studied. In the first experiment, a different solution generated different survival rates of chironomid larvae. The average survival rates of Chironomid larvae preserved in distilled water, HBSS, Ca-F HBSS, 2% glucose solution and 0.9% NaCl solution, at 12 °C, 20 larvae per mL in 10 days were 16.3±3.21%, 22±2.00%, 28.3±6.80%, 55.3±6.92%, and 12±1.73%, respectively, with significant differences (P<0.05). The 2% glucose solution had the highest survival rate. In the second experiment, chironomid larvae in 2% glucose solution were preserved in different temperatures including 4, 12, and 27 °C. It was found that Chironomid larvae storage at 12 °C on day 6, at 20, 40, 60 and 80 larvae per mL. provided the average survival rates as 90 ± 3.61%, 71.50±1.50%, 16.09 ± 0.70% and 10.41±1.04%, respectively, which were significant difference (P<0.05). In summary, suitable *Chironomus* sp. preservation should be kept in 2% glucose solution at 12 °C, density at 20 larvae per mL up to 6 days.

Keywords: Chironomid larvae, preservation, solution

บทนำ

หนอนแดงเป็นตัวอ่อนของริ้นน้ำจืด จัดอยู่ใน Order Diptera Family Chironomidae มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Chironomus* sp. ซึ่งเป็นอันดับเดียวกับยุงและแมลงวัน ริ้นน้ำจืด มีรูปร่างคล้ายยุงแต่ไม่กินเลือด จะกินน้ำหวานและเกสรดอกไม้ ตัวเมียชอบวางไข่ในที่ลุ่มสงบ โดยไข่จะลอยเป็นแพบนผิวน้ำ มีลักษณะเป็นเส้นหรือแท่งมีหัวหนุมมีจุดประสีดำ มองเห็นด้วยตาเปล่า ไข่จะฟักเป็นตัวหนอนภายในเวลา 3 - 4 วัน หนอนแดงลำตัวยาว 3 - 18 มิลลิเมตร มีตัวสีแดงเพราะว่ามีสารฮีโมโกลบินอยู่ในเลือด (Setkit, 2533)

หนอนแดงมีบทบาทสำคัญในวงการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะปลาตู้หรือปลาสวยงามและการอนุบาลลูกปลา ช่วยให้อัตราการรอดตายและอัตราการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำสูงขึ้น และยังช่วยลดต้นทุนการผลิต (Setkit, 2533) เนื่องจากหนอนแดงเป็นแหล่งโปรตีน ไขมัน วิตามิน และแร่ธาตุชั้นเยี่ยม และมีความต้องการเพิ่มสูงขึ้นสำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (Habib, 1997) ปัจจุบันราคาหนอนแดงเมื่อรับซื้อจากเกษตรกร สูงถึงกิโลกรัมละ 80-200 บาท และเป็นสินค้าส่งออกจำหน่ายยังต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ฮองกง และสิงคโปร์ จึงนับได้ว่าหนอนแดงเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่นำมาซึ่งรายได้ของประเทศ ความจำเป็นในการเก็บรักษาเพื่อให้หนอนแดงมีความสดและคงคุณค่าทางโภชนาการเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากปลาส่วนใหญ่นิยมกินอาหารที่มีชีวิต ดังนั้นจึงต้องมีการศึกษาวิธีการเก็บรักษาหนอนแดงให้มีชีวิตได้นานหลายวัน วิธีการเก็บรักษาหนอนแดงมีหลายวิธี คือ การเก็บสด การเก็บแห้ง การแช่แข็ง และการแช่แข็งแบบพิเศษ เป็นต้น

Chaiyachate and Jiwyam (2548) ได้ศึกษาอิทธิพลของออกซิเจนต่ออัตราการตายของหนอนแดง โดยเก็บในสารละลายกลูโคสไม่เติมและเติมโซเดียมเปอร์คาร์บอเนตไว้ในตู้เย็นอุณหภูมิ 4 องศาเซลเซียส สามารถเก็บรักษาหนอนแดงให้มีชีวิตได้ประมาณ 2 – 3 วัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญต่อการเก็บรักษาหนอนแดงให้มีชีวิตนานขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งอาหารที่มีชีวิตอีกทางหนึ่ง การศึกษาค้างนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตราการตายของหนอนแดงที่เก็บรักษาในสารละลายต่างชนิดกัน และศึกษาผลของความหนาแน่น และอุณหภูมิที่เหมาะสมในการเก็บรักษาหนอนแดง

อุปกรณ์และวิธีการวิจัย

นำหนอนแดงจากการเพาะเลี้ยงที่มีอายุประมาณ 10 วันนับจากวันที่วางไข่ เก็บในขวดพลาสติกขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.92 เซนติเมตร ขนาดบรรจุ 10 มิลลิลิตร ที่มีสารละลายปริมาณ 5 มิลลิลิตร โดยแบ่งการทดลองออกเป็น 2 การทดลองดังนี้

การทดลองที่ 1. ศึกษาสารที่เหมาะสมที่สุดในการเก็บรักษาหนอนแดง ที่อุณหภูมิ 12 °C ในสารแต่ละชนิด เก็บในขวดพลาสติก ที่มีสารละลาย 5 มิลลิลิตร โดยแบ่งเป็น 5 ชุดการทดลอง ชุดการทดลองละ 3 ซ้ำ ซ้ำละ 100 ตัว คือ

ชุดการทดลองที่ 1 น้ำกลั่น

ชุดการทดลองที่ 2 Hank's balanced salt solution (HBSS)

ชุดการทดลองที่ 3 Calcium Free Hank's balanced salt solution (Ca-F HBSS)

ชุดการทดลองที่ 4 สารละลายกลูโคส ความเข้มข้น 2%

ชุดการทดลองที่ 5 น้ำเกลือ ความเข้มข้น 0.9%

ตรวจสอบอัตราการตายของหนอนแดงแต่ละสารละลาย ทุก 24 ชั่วโมง

การทดลองที่ 2 ศึกษาความหนาแน่น และอุณหภูมิที่เหมาะสมที่สุดในการเก็บรักษา โดยใช้สารที่เหมาะสมที่สุดจากการทดลองที่ 1 (สารละลายกลูโคส 2%) โดยวางแผนการทดลองแบบ 3×4 Factorial in CRD โดยแบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย คือ

ปัจจัยการศึกษาที่ 1 อุณหภูมิที่แตกต่างกัน 3 ระดับ คือ

ชุดการทดลองที่ 1 อุณหภูมิ 4 องศาเซลเซียส

ชุดการทดลองที่ 2 อุณหภูมิ 12 องศาเซลเซียส

ชุดการทดลองที่ 3 อุณหภูมิ 27 องศาเซลเซียส

ปัจจัยการศึกษาที่ 2 อัตราความหนาแน่นที่แตกต่างกัน 4 ระดับ คือ

ชุดการทดลองที่ 1 หนอนแดง 20 ตัว / มิลลิลิตร

ชุดการทดลองที่ 2 หนอนแดง 40 ตัว / มิลลิลิตร

ชุดการทดลองที่ 3 หนอนแดง 60 ตัว / มิลลิลิตร

ชุดการทดลองที่ 4 หนอนแดง 80 ตัว / มิลลิลิตร

ทำการทดลอง 3 ซ้ำ ตรวจสอบอัตราการรอดตายของหนอนแดง ที่ระยะเวลา 3 และ 6 วัน

หลักการสังเกตว่าหนอนแดงยังมีชีวิตอยู่

หนอนแดงมีการเคลื่อนไหวไปมาเมื่อได้รับการสัมผัส ถ้าเป็นหนอนแดงที่แข็งแรงจะมีลักษณะม้วนตัวกลมมีการเคลื่อนไหวรวดเร็ว และมีสีแดงเข้ม สำหรับหนอนแดงที่ตายจะมีลักษณะลำตัวเหยียดตรงมีสีซีด (Naknoi, 2547)

Fig. 1 living Chironomid

Fig. 2 non-living Chironomid

นำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ทางสถิติโดยวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) เพื่อหาความแตกต่างของแต่ละชุดการทดลอง จากนั้นเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของแต่ละชุดการทดลอง โดยวิธีของ Duncan's New Multiple Range Test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

ผลและวิจารณ์ผล

1. การศึกษาสารละลายต่างชนิดกันต่ออัตราการรอดตายของหนอนแดง

การเก็บรักษาหนอนแดงมีชีวิตที่อุณหภูมิ 12 °C ในสารต่างกันมีผลทำให้อัตราการรอดตายของหนอนแดงแตกต่างกัน (ภาพที่ 3 และ ตารางที่ 1) โดยในระยะเวลา 10 วัน มีผลต่ออัตราการรอดตายของหนอนแดงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) หนอนแดงที่เก็บรักษาในน้ำกลั่น, HBSS, Ca-F HBSS, สารละลายกลูโคส 2% และน้ำเกลือ 0.9% ที่เวลา 10 วัน อัตราการรอดตายเฉลี่ย 16.3 ± 3.21 , 22 ± 2.00 , 28.3 ± 6.80 , 55.3 ± 6.92 และ $12 \pm 1.73\%$ ตามลำดับ โดยอัตราการรอดตายมีความแตกต่างกัน หนอนแดงที่เก็บรักษาในสารละลายกลูโคส 2% มีอัตราการรอดตายสูงสุดซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) สอดคล้องกับ Chaiyachate(2546) ที่ชี้ว่าสารละลายต่างกันมีผลทำให้อัตราการรอดตายของหนอนแดงแตกต่าง

กัน และสารละลายกลูโคส 2% มีผลทำให้อัตราการรอดตายของหนอนแดงสูงขึ้น เนื่องจากสารละลายกลูโคสเป็นสารที่ให้พลังงานสามารถแพร่ผ่านเซลล์เข้าสู่ร่างกายหนอนแดงได้ ทำให้หนอนแดงรักษาพลังงานและคงคุณค่าทางโภชนาการได้ ซึ่งต่างจากการศึกษาของ Nithas *et al.* (2010) ที่พบว่า การเก็บรักษาหนอนแดงที่อุณหภูมิ 4 °C สามารถเก็บได้ดีที่สุดเป็นเวลา 96 ชม. ด้วยสารละลาย embryonic โดยมีอัตราการรอดตาย 10.33% ตามด้วย trehalose 1% อัตรารอดตาย 1.67% โดยการเก็บรักษาใน NaCl 0.9%, Modified Fish Ringer Solution และ glucose 2% หนอนแดงตายภายในเวลา 72 ชม. ดังนั้นจึงใช้สารละลายกลูโคส 2% ในการทดลองที่ 2 ต่อไป

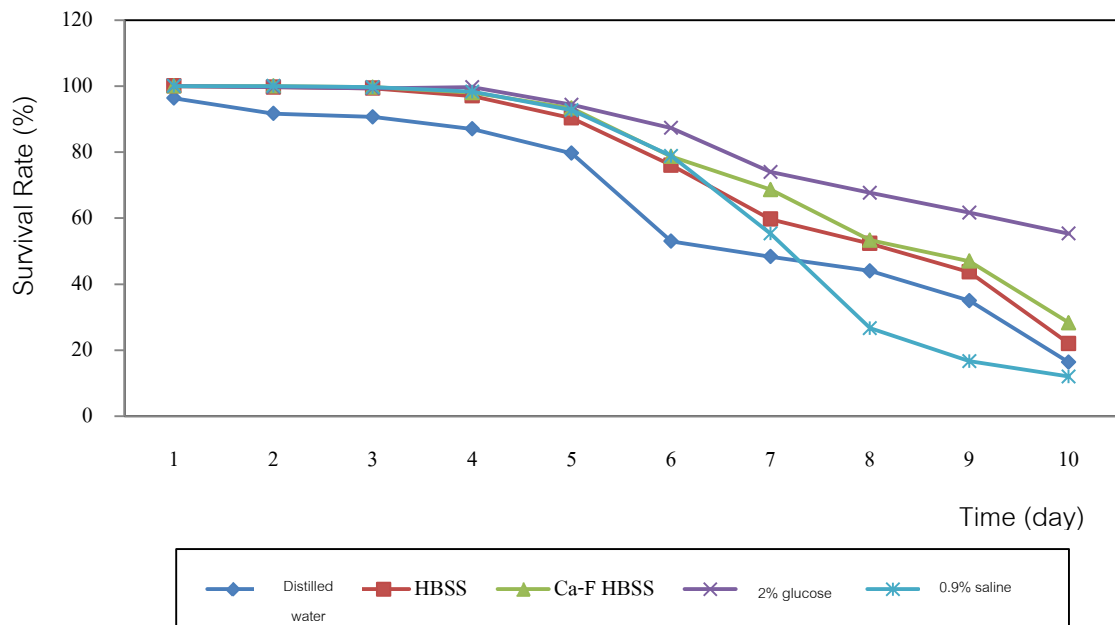

Fig 3 Average survival of Chironomid kept in different solutions for 0 – 10 days

Table 1 Average survival rates (%) of Chironomid kept in distilled water, HBSS, Ca-F HBSS, 2% glucose, or 0.9% saline (Mean $\pm$ SE)

solution	Time (days)									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
distilled water	96.3 $\pm$ 3.78 ^b	91.6 $\pm$ 6.80 ^b	90.6 $\pm$ 6.11 ^b	87 $\pm$ 6.08 ^b	79.6 $\pm$ 5.85 ^b	53 $\pm$ 3.00 ^c	48.3 $\pm$ 1.73 ^c	44 $\pm$ 1.15 ^b	35 $\pm$ 5.00 ^c	16.3 $\pm$ 3.21 ^c
HBSS	100 $\pm$ 0.00 ^a	99.6 $\pm$ 0.57 ^a	99.3 $\pm$ 0.57 ^a	97 $\pm$ 1.73 ^a	90.3 $\pm$ 4.50 ^a	76 $\pm$ 1.00 ^b	59.6 $\pm$ 1.52 ^b	52.3 $\pm$ 2.51 ^b	43.6 $\pm$ 2.08 ^b	22 $\pm$ 2.00 ^b
Ca-F HBSS	100 $\pm$ 0.00 ^a	100 $\pm$ 0.00 ^a	99.6 $\pm$ 0.57 ^a	98 $\pm$ 1.73 ^a	93.3 $\pm$ 2.08 ^a	78.6 $\pm$ 6.65 ^{ab}	68.6 $\pm$ 4.72 ^a	53.3 $\pm$ 10.4 ^b	47 $\pm$ 3.60 ^b	28.3 $\pm$ 6.80 ^b
2% glucose	100 $\pm$ 0.00 ^a	99.6 $\pm$ 0.57 ^a	99.3 $\pm$ 1.15 ^a	99.6 $\pm$ 1.73 ^a	94.3 $\pm$ 3.78 ^a	87.3 $\pm$ 1.00 ^a	74 $\pm$ 1.00 ^a	67.6 $\pm$ 4.93 ^a	61.6 $\pm$ 2.88 ^a	55.3 $\pm$ 6.92 ^a
0.9% saline	100 $\pm$ 0.00 ^a	100 $\pm$ 0.00 ^a	99.6 $\pm$ 0.57 ^a	98.3 $\pm$ 0.57 ^a	92.6 $\pm$ 5.13 ^a	78.3 $\pm$ 13.7 ^{ab}	55.3 $\pm$ 9.23 ^c	26.6 $\pm$ 12.7 ^c	16.6 $\pm$ 3.78 ^d	12 $\pm$ 1.73 ^d

Different letters in the same column indicate significant different ($p < 0.05$).

Table 2 Average survival rates (%) of Chironomid kept in different densities and temperatures for 3 and 6 days

Factor		Average survival rates (%)	
Temperature (°C)		Day 3	Day 6
4		67.85±14.77 ^b	0±0.00 ^b
12		97.14±2.76 ^a	47.01±36.00 ^a
27		0±0.00 ^c	0±0.00 ^b
F-test		*	*
Density (individual/ml)			
20		60.44±46.02 ^a	30.00±45.03 ^a
40		60.39±46.04 ^a	23.83±35.75 ^b
60		50.25±51.60 ^b	5.36±8.05 ^c
80		48.92±40.74 ^b	3.47±5.23 ^d
F-test		*	*
Temperature (°C)	Density (individual/ml)		
4	20	81.67±2.52 ^c	0±0.00 ^e
4	40	81.67±5.97 ^c	0±0.00 ^e
4	60	55.09±1.69 ^d	0±0.00 ^e
4	80	53.00±2.63 ^d	0±0.00 ^e
12	20	99.67±0.58 ^a	90.00±3.61 ^a
12	40	99.50±0.50 ^a	71.50±1.50 ^b
12	60	95.67±0.88 ^b	16.09±0.70 ^c
12	80	93.75±1.50 ^b	10.41±1.04 ^d
27	20	0±0.00 ^e	0±0.00 ^e
27	40	0±0.00 ^e	0±0.00 ^e
27	60	0±0.00 ^e	0±0.00 ^e
27	80	0±0.00 ^e	0±0.00 ^e
F-test		*	*

* Different letters in the same column indicate significant different (p<0.05).

2. การศึกษาอัตราการรอดตายของหนอนแดงที่อุณหภูมิ และความหนาแน่นแตกต่างกัน

จากการศึกษา อุณหภูมิและความหนาแน่น ที่เหมาะสมในการเก็บรักษาหนอนแดง พบว่า การเก็บรักษาหนอนแดงที่ใช้สารละลายกลูโคส 2% ที่ระยะเวลา 3 และ 6 วัน พบว่า

ระยะเวลา 3 วัน

ปัจจัยระดับอุณหภูมิ พบว่ามีผลทำให้อัตราการรอดตายของหนอนแดงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.05$) โดยพบว่าที่ระดับอุณหภูมิ 12 องศาเซลเซียส มีอัตราการรอดตายของหนอนแดงสูงที่สุด เท่ากับ $97.14\pm 2.76\%$ รองลงมา คือ ระดับอุณหภูมิ 4 องศาเซลเซียส มีอัตราการรอดตายของหนอนแดง เท่ากับ $67.85\pm 14.77\%$ และไม่พบอัตราการรอดตายของหนอนแดงที่ระดับอุณหภูมิ 27 องศาเซลเซียส ส่วนปัจจัยระดับความหนาแน่น พบว่ามีผลทำให้อัตราการรอดตายของหนอนแดงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.05$) เช่นกัน โดยพบว่าที่ความหนาแน่น 20 และ 40 ตัว/มิลลิลิตร มีอัตราการรอดตายของหนอนแดงสูงที่สุด เท่ากับ $60.44\pm 46.02\%$ และ $60.39\pm 46.04\%$ รองลงมา คือ ความหนาแน่น 60 และ 80 ตัว/มิลลิลิตร เท่ากับ $50.25\pm 51.60\%$ และ $48.92\pm 40.74\%$ ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับอุณหภูมิ และความหนาแน่น ต่ออัตราการรอดตายของหนอนแดง พบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.05$) โดยที่ระดับอุณหภูมิ 12 องศาเซลเซียส ความหนาแน่น 20 และ 40 ตัว/มิลลิลิตร มีอัตราการรอดตายของหนอนแดงสูงที่สุด เท่ากับ $99.67\pm 0.58\%$ และ $99.50\pm 0.50\%$ รองลงมา คือ ความหนาแน่น 60 และ 80 ตัว/มิลลิลิตร มีอัตราการรอดตาย เท่ากับ $95.67\pm 0.88\%$ และ $93.75\pm 1.50\%$ ตามลำดับ (ตารางที่ 2) ซึ่งแตกต่างกับ Naknoi (2547) ศึกษาความหนาแน่นในการเก็บรักษาหนอนแดง พบว่าความหนาแน่น 0.5, 1, 1.5 และ 2 ตัว/มิลลิลิตร อัตรารอดไม่แตกต่างกันทางสถิติ และแนะนำให้เก็บรักษาหนอนแดงที่อัตราความหนาแน่น 0.5-2 ตัว/มิลลิลิตร ที่อุณหภูมิ 12 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 48 ชั่วโมง และสอดคล้องกับ Setkit (2533) ที่กล่าวว่า การเก็บรักษาหนอนแดงที่อุณหภูมิประมาณ 10-15 องศาเซลเซียส สามารถเก็บรักษาหนอนแดงได้นานหลายวันโดยหนอนแดงยังชีวิตอยู่

ระยะเวลา 6 วัน

ปัจจัยระดับอุณหภูมิ พบว่ามีผลทำให้อัตราการรอดตายของหนอนแดงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.05$) โดยพบว่าที่ระดับอุณหภูมิ 12 องศาเซลเซียส มีอัตราการรอดตายของหนอนแดงสูงที่สุด เท่ากับ $47.01\pm 36.00\%$ และไม่พบอัตราการรอดตายของหนอนแดงที่ระดับอุณหภูมิ 4 และ 27 องศาเซลเซียส ส่วนปัจจัยระดับความหนาแน่น พบว่ามีผลทำให้อัตราการรอดตายของหนอนแดงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.05$) เช่นกัน โดยพบว่าที่ความหนาแน่น 20 ตัว/มิลลิลิตร มีอัตราการรอดตายของหนอนแดงสูงที่สุด เท่ากับ $30.00\pm 45.03\%$ รองลงมา คือ ความหนาแน่น 40, 60 และ 80 ตัว/มิลลิลิตร เท่ากับ $23.83\pm 35.75\%$, $5.36\pm 8.05\%$ และ $3.47\pm 5.23\%$ ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับอุณหภูมิ และความหนาแน่น ต่ออัตราการรอดตายของหนอนแดง พบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.05$) โดยที่ระดับอุณหภูมิ 12 องศาเซลเซียส ความหนาแน่น 20 ตัว/

มิลลิลิตร มีอัตราการรอดตายของหนอนแดงสูงที่สุด เท่ากับ $90.00 \pm 3.61\%$ รองลงมา คือ ความหนาแน่น 40,60 และ 80 ตัว/มิลลิลิตร มีอัตราการรอดตาย เท่ากับ $71.50 \pm 1.50\%$, $16.09 \pm 0.70\%$ และ $10.41 \pm 1.04\%$ ตามลำดับ (ตารางที่ 2) จะเห็นว่าอัตราความหนาแน่นที่มากขึ้นทำให้อัตราการรอดของหนอนแดงลดลง สอดคล้องกับ Thipkonglars (2551) ที่พบว่า อัตราการรอดของหนอนแดง *Chironomus* sp. ที่เลี้ยงด้วยความหนาแน่นต่างกัน มีอัตราการลดลงเมื่อความหนาแน่นเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อเลี้ยงหนอนแดงด้วยความหนาแน่นสูง ปัจจัยที่ควบคุมการเจริญเติบโตและสรีรวิทยาโดยเฉพาะแคลเซียมไนไตรท์ที่มีปริมาณสูงขึ้นด้วย (Ikeshoji, 1973)

สรุปผล/และข้อเสนอแนะ

หนอนแดงที่เก็บรักษาในสารละลายกลูโคส 2% มีอัตราการรอดตายสูงที่สุด รองลงมาคือ หนอนแดงที่เก็บรักษาใน Ca-F HBSS, HBSS, น้ำกลั่น และน้ำเกลือ 0.9% ตามลำดับ ดังนั้นการเก็บรักษาหนอนแดงที่เหมาะสม คือ ใช้สารละลายกลูโคส 2% เก็บที่อุณหภูมิ 12 องศาเซลเซียส ความหนาแน่น 20 ตัว/มิลลิลิตร นาน 6 วัน การเก็บรักษาหนอนแดงให้มีอัตราการรอดตายสูง ควรล้างทำความสะอาดหนอนแดง และกำจัดเศษอินทรีย์วัตถุต่างๆ ออกให้หมดก่อนการเก็บรักษาเพื่อเพิ่มอัตราการรอดตายของหนอนแดง

คำขอบคุณ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร ที่ให้ทุนสนับสนุนโครงการวิจัยการเก็บรักษาหนอนแดงมีชีวิตเพื่อเป็นอาหารปลาสวยงามเชิงพาณิชย์ ปีงบประมาณ 2552 - 2553 และขอบคุณคณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกสถานที่ในการทำวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- Chaiyachate, R. 2003. Factors Affecting Yield and Nutritional Value of Chironomid Larvae. Master of Science Thesis in Fisheries. Graduate School, Khon Kaen University. 70 p.
- Chaiyachate, R., and Jiwyam, W. 2548. Effect of preservative solution on survival rate of Chironomid larvae. Journal of Nong Khai Campus, 1: 26 – 33.
- Habib, M.A.B., Yusuff, F.M., and Mohamed, S. 1997. Nutritional values of chironomid larvae grown in palm oil mill effluent and algal culture. Aquaculture 158:95-105.
- Ikeshoji, T. 1973. Overcrowding factors of chironomid larvae. Jpn.J.Sanit.Zool.24: 149-153.
- Thipkonglars, N., Taparrhudee, W., Kaewnern, M., and Lawonyawut, K. 2010. Cold Preservation of Chironomid Larvae (*Chironomus fuscipes* Yamamoto, 1990): Nutritional Value and Potential for Climbing Perch (*Anabas testudineus* Bloch, 1792) Larval Nursing. Kasetsart University Fisheries Research Bulletin. 34(2):1-13.

- Naknoi, C. 2547. Suitable temperature and density for Chironomid preservation. Phetchaburi Rajabhat University Research Report. 22 p. [in Thai].
- Ponprasit, S. 2550. Chironomid culture in concrete tanks. Folk wisdom technology 19: 102 – 103.
- Setkit, S. 2533. Chironomid culture in concrete tanks. House Agricultural Magazine 13: 82 – 85.
- Thipkonglars, N., Taparhudee, W., Kaewnern, M., and Lawonyawut, K. 2551. Study of some Biological Aspects of Chironomid larvae (Diptera: Chironomidae) Species Found in Water Flea Culture Ponds. Fisheries Conference, Maejo University. Available from http://rdi.rmutsv.ac.th/ebook/Agri_content.html